

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

**Кафедра міжнародного приватного права та порівняльного
правознавства**

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

«ПРАВНИЧІ СИСТЕМИ СУЧАСНОСТІ»

**для студентів 1 курсу денної форми навчання
за напрямом підготовки 6.030202 «Міжнародне право», галузі знань 0302
«Міжнародні відносини» Міжнародно-правового факультету**

2020

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

**Кафедра міжнародного приватного права та порівняльного
правознавства**

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

**ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ТА
СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

«ПРАВНИЧІ СИСТЕМИ СУЧАСНОСТІ»

для студентів 1 курсу денної форми навчання
за напрямом підготовки 6.030202 «Міжнародне право», галузі знань 0302
«Міжнародні відносини» Міжнародно-правового факультету

2020

Навчально-методичний посібник для самостійної роботи та семінарських занять з навчальної дисципліни «Правничі системи сучасності» для студентів денної форми навчання / Уклад. : Д. В. Лук'янов, Є.А.Гетьман, О. В. Зінченко,. – Х. : Нац. юрид. ун-т ім. Я. Мудрого, 2020. – 36 с.

*Рекомендовано до видання редакційно-видавничою радою університету
(протокол № від 2020 р.)*

З М І С Т

1. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ПРАВНИЧІ СИСТЕМИ СУЧАСНОСТІ».....	с. 5
2. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ПРАВНИЧІ СИСТЕМИ СУЧАСНОСТІ».....	с. 6
3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ПРАВНИЧІ СИСТЕМИ СУЧАСНОСТІ».....	с. 7
4. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ.....	с. 9
5. САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ.....	с. 24
6. ПІДСУМКОВА ОЦІНКА УСПІШНОСТІ СТУДЕНТІВ.....	с. 25
7. СЛОВНИК.....	с. 28
8. ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ІСПИТУ З «ПРАВНИЧИХ СИСТЕМ СУЧАСНОСТІ».....	с. 33

1. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ПРАВНИЧІ СИСТЕМИ СУЧАСНОСТІ»

Прискорення світових та європейських інтеграційних процесів у ХХ та ХХІ століттях призвело до посилення актуальності їх наукового дослідження, вироблення адекватних засобів реагування на новітні цивілізаційні виклики. Це призвело до значного поширення порівняльно-правових досліджень у всіх провідних правничих школах світу.

«Правничі системи сучасності» є навчальною дисципліною, яка заснована на порівняльно-правових дослідженнях, вивчає правову різноманітність сучасного світу, класифікує правові системи, аналізує загальні принципи та закономірності виникнення, функціонування та розвитку основних правових систем світу. Ця навчальна дисципліна є одним з обов'язкових елементів якісної освітньо-професійної підготовки фахівців у галузі права та міжнародних відносин у вищих навчальних закладах України.

Метою курсу є надання студентам знань про об'єктивні закономірності виникнення, функціонування та розвитку основних правничих систем та їх сімей – романо-германського, англо-американського, традиційного та релігійного права, навчити їх використовувати порівняльно-правовий метод дослідження та встановлювати за його допомогою загальне, особливе та одиничне в різних правничих системах світу.

До основних завдань дисципліни «Правничі системи сучасності» належать:

- засвоєння студентами всього кола питань, що стосуються формування і функціонування основних правничих систем сучасності, особливостей їх джерел права, правосвідомості та правової культури народів світу, практики застосування норм права тощо;

- формування у студентів знань про найбільш важливі спільні та специфічні риси правових сімей світу, виникнення, функціонування та розвиток окремих правничих систем, а також формування основних умінь щодо використання цих знань в подальшій професійній діяльності.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати: базові характеристики правових сімей сучасності, історію їх виникнення та формування; розуміти спільні та відмінні риси основних правничих систем сучасності, особливості їх організації та функціонування, місце української правової системи на правничій мапі світу;

вміти: використовувати порівняльно-правовий метод дослідження під час вивчення інших юридичних дисциплін, орієнтуватися в іноземних правничих системах, використовувати зарубіжний правовий досвід у професійній діяльності.

2. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ПРАВНИЧІ СИСТЕМИ СУЧАСНОСТІ»

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	0302 «Міжнародні відносини»	нормативна	
	Напрямок підготовки 6.030202 «Міжнародне право»		
Модулів – 3		Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		1-й	1-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання -		Семестр	
Загальна кількість годин – 90		2-й	1-й, 2-й
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3,25 самостійної роботи студента – 3,5	Освітньо-кваліфікаційний рівень: Бакалавр	22 год.	4 год.
		Практичні, семінарські	
		26 год.	4 год.
		Лабораторні	
		-	-
		Самостійна робота	
		42 год.	82 год.
Індивідуальні завдання:			
-			
Вид контролю:			
		Іспит	Іспит

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 1:1,14

для заочної форми навчання – 1:10,25

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ПРАВНИЧІ СИСТЕМИ СУЧАСНОСТІ»

1. Компаративістика: загальна характеристика

Компаративістика як метод, наука та навчальна дисципліна. Виникнення компаративістики. Об'єкт, предмет, метод і структура компаративістики. Функції компаративістики. Місце компаративістики в системі юридичних наук. Значення компаративістики. Види досліджень у компаративістиці. Міжнародні та національні центри порівняльного правознавства. МАЮН. Методичні правила проведення порівняльно-правового дослідження.

2. Правові системи та правові сім'ї як основні об'єкти порівняльного правознавства

Поняття, риси та структура правової системи. Загальна характеристика правової карти світу. Поняття «правова сім'я». Класифікація та типологія правових систем. Мішані правові системи. Європейське право. Правова система України серед правових систем сучасності.

3. Загальна характеристика романо-германської правової сім'ї

Особливості романо-германської правової сім'ї. Основні етапи розвитку романо-германської правової сім'ї. Роль науки (університетів) у розвитку романо-германського права. Зв'язок романо-германської правової сім'ї з римським правом. Вплив канонічного права на формування романо-германського права. Публічне і приватне право.

4. Джерела права романо-германської правової сім'ї

Норми права в романо-германській сім'ї. Джерела права в романо-германській сім'ї, їх види. Нормативно-правові акти в романо-германській правовій сім'ї. Закон як джерело права в романо-германській сім'ї. Загальні принципи в романо-германській правовій сім'ї. Звичай у системі джерел романо-германського права. Доктрина в романо-германській правовій сім'ї. Судова практика в романо-германській правовій сім'ї.

5. Правові системи, що тяжіють до романо-германського типу

Підходи до класифікації правових систем Скандинавських країн та держав Латинської Америки. Правові системи Скандинавських країн, їх особливості. Джерела права Скандинавських країн. Правові системи держав

Латинської Америки, їх особливості. Джерела права держав Латинської Америки.

6. Загальна характеристика англо-американської правової сім'ї

Особливості англо-американської правової сім'ї. Основні етапи розвитку англійської правової системи. Виникнення та реформування загального права

Загальне право: поняття та особливості. Право справедливості та його співвідношення із загальним правом.

7. Джерела права англо-американської правової сім'ї

Поняття та види джерел англо-американського права. Прецедент як джерело права в сім'ї англо-американського права. Закон як джерело права в сім'ї англо-американського права. Делеговане законодавство в сім'ї англо-американського права. Звичай в англо-американському праві. Інші джерела англо-американського права.

8. Правові системи інших країн англо-американської правової сім'ї

Формування правової системи США. Джерела американського права. Сучасна правова система США, її особливості. Правові системи країн Співдружності Націй. Особливості правових систем Канади, Австралії та Нової Зеландії. Джерела права країн Співдружності Націй.

9. Релігійні правові системи

Загальна характеристика правових систем релігійного типу. Мусульманське (ісламське) право, його характерні риси. Джерела мусульманського права. Право сучасних мусульманських держав. Індуське право, його характерні риси. Джерела індуського права. Сучасне право Індії. Іудейське (єврейське) право, його характерні риси. Джерела іудейського права. Правова система Ізраїлю. Канонічне право, його характерні риси. Джерела канонічного права. Застосування канонічного права у сучасному світі.

10. Традиційні правові системи

Загальна характеристика правових систем традиційного типу. Правові системи країн Далекого Сходу. Формування правової системи Китаю. Правова система КНР, її джерела. Формування правової системи Японії. Сучасна правова система Японії, її джерела. Правові системи держав Африки.

4. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1.

Правничі системи сучасності як навчальна дисципліна: загальна характеристика

Заняття 1. (2 години)

Питання:

1. Правничі системи сучасності: об'єкт, предмет, методологія та структура.
2. Компаративістика як метод, наука та навчальна дисципліна, її функції, зв'язок з іншими науками.
3. Основні національні та міжнародні центри з порівняльного вивчення права. МАЮН.
4. Методичні правила порівняльно-правового аналізу.
5. Класифікація досліджень у компаративістиці.

Теми рефератів:

1. Історія розвитку компаративістики.
2. Різновиди досліджень у порівняльному правознавстві.
3. Як проводити порівняльні дослідження.

Література:

- Порівняльне правознавство : хрестоматія для юрид. вищ. навч. закл. і ф-тів : навч. посіб. [Текст] / уклад. : О. В. Петришин, О. В. Зінченко, Д. В. Лук'янов. – Х. : Право, 2016. – 1024 с.
- Бехруз, Хашматулла. Порівняльне правознавство / Х. Бехруз. - О. : Фенікс, 2009. – 464 с.
- Леже, Р. Великие правовые системы современности: сравнительно-правовой подход [Текст] / Р. Леже : пер. с фр. – М. : Волтерс Клувер, 2009. – 584 с.
- Марченко, М. Н. Курс сравнительного правоведения [Текст] / М. Н. Марченко. – М. : Городец-издат, 2002. - 1068 с.
- Порівняльне правознавство (теоретико-правове дослідження) [Текст] : монографія / за ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. – К. : Фенікс, 2007. – 400 с.
- Рулан, Н. Историческое введение в право [Текст] : [учеб. пособие] / Нор-бер Рулан ; [пер. с фр. А. Б. Воронов, Г. В. Гаровников, Е. В. Головина и др.]. – М. : NOTA BENE, 2005. – 672 с.
- Тихомиров, Ю. А. Курс сравнительного правоведения [Текст] / Ю. А. Тихомиров. – М. : Норма, 1996. – 432 с.

- Цвайгерт, К. Введение в сравнительное правоведение в сфере частного права [Текст] : в 2 т. / К. Цвайгерт, Х. Кетц : пер. с нем. - М. : Международ. отношения, 2000. – Т. 1: Основы. – 480 с.
- Лисенко, О. М. Порівняльне правознавство як наука та його місце в системі юридичних наук [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / О. М. Лисенко ; Київ. нац. ун-т. – К., 2001. - 19 с.
- Порівняльне правознавство у системі юридичних наук: проблеми методології [Текст] / О. В. Кресін [та ін.] ; ред. Ю. С. Шемшученко. – К. : [б. в.], 2006. – 256 с.

Тема 2.

Правничі системи та правові сім'ї: поняття та класифікація

Заняття 2 (2 години)

Питання:

1. Правова система: поняття та риси, її структура.
2. Правова карта світу. Поняття «правова сім'я».
3. Класифікація та типологія правових систем. Критерії класифікації правових систем. Сучасні класифікації правових сімей.
4. Мішані правові системи. Правові альянси.
5. Європейське право: загальна характеристика, система, принципи та джерела.
6. Судові прецеденти Європейського суду.

Теми рефератів:

1. Правова карта світу.
2. Виникнення права ЄС.
3. Рада Європи.
4. Європейський суд з прав людини.
5. Правова системи України серед правових систем сучасності.

Література:

- Порівняльне правознавство : хрестоматія для юрид. вищ. навч. закл. і ф-тів : навч. посіб. [Текст] / уклад. : О. В. Петришин, О. В. Зінченко, Д. В. Лук'янов. – Х. : Право, 2016. – 1024 с.
- Аннерс, Э. История европейского права [Текст] / Э. Аннерс : пер. со швед. - М. : Наука, 1994. - 397 с.
- Давид, Р. Основные правовые системы современности [Текст] / Р. Давид, К. Жоффре-Спинози : пер. с фр. - М. : Международ. отношения, 1996. - 400 с.

- Кох, Х. Международное частное право и сравнительное правоведение [Текст] / Х. Кох, У. Магнус, П. Моренфельс Винклер фон : пер. с нем. - М. : Междунар. отношения, 2001. - 480 с.
- Леже, Р. Великие правовые системы современности: сравнительно-правовой подход [Текст] / Р. Леже : пер. с фр. - М. : Волтерс Клувер, 2009. - 584 с.
- Марченко, М. Н. Курс сравнительного правоведения [Текст] / М. Н. Марченко. - М. : Городец-издат, 2002. - 1068 с.
- Порівняльне правознавство (правові системи світу) [Текст] / Ю. С. Шемшученко [та ін.] ; ред. Н. М. Оніщенко. - К. : Парламентське вид-во, 2008. - 488 с.
- Правовые системы стран мира [Текст] : Энциклопедический справочник / отв. ред. А. Я. Сухарев. - М. : Норма, 2000. - 840 с.
- Харитонов, О. І. Порівняльне право Європи: Основи порівняльного правознавства. Європейські традиції [Текст] / О. І. Харитонов, Є. О. Харитонов. - Х. : Одісей, 2002. - 592 с.
- Цвайгерт, К. Введение в сравнительное правоведение в сфере частного права [Текст] : в 2 т. / К. Цвайгерт, Х. Кетц : пер. с нем. - М. : Междунар. отношения, 2000. - Т. 1: Основы. - 480 с.
- Бенуа-Ромер, Ф. Право Ради Європи. Прямуючи до загальноєвропейського простору [Текст] / Ф. Бенуа-Ромер, Г. Клебес ; пер. з англ. - К. : «К.І.С.», 2007. - 232 с.
- Гердеген, М. Європейське право [Текст] / М. Гердеген ; пер. з нім. - К. : «К.І.С.», 2008. - 528 с.

Тема 3.

Загальна характеристика романо-германської правової сім'ї

Заняття 3–4 (4 години)

Питання:

1. Групи та особливості романо-германської правової сім'ї. Шляхи формування правових систем романо-германського типу.
2. Етапи розвитку романо-германської правової сім'ї.
3. Внесок університетів у розвиток романо-германського права. Школи глосаторів, постглосаторів і гуманістів.
4. Рецепція римського права, її періодизація та типи. Західноєвропейській та східноєвропейській типи рецепції римського права.
5. Канонічне та романо-германське право.
6. Декрет Граціана. Звід канонічного права.
7. Перші кодекси в сучасному розумінні.
8. Сучасні кодекси держав романо-германського права.
9. Публічне і приватне право.

Теми рефератів:

1. Французьке право як група романо-германської правової сім'ї.
2. Німецьке право як група романо-германської правової сім'ї.
3. Едикти імператора Юліана.
4. Перші кодекси романо-германського права.
5. Доктринальна праця Монтеск'є «Про дух законів».
6. Школа природного права і романо-германське право.

Література:

- Порівняльне правознавство : хрестоматія для юрид. вищ. навч. закл. і ф-тів : навч. посіб. [Текст] / уклад. : О. В. Петришин, О. В. Зінченко, Д. В. Лук'янов. – Х. : Право, 2016. – 1024 с.
- Берман, Г. Дж. Западная традиция права: эпоха формирования [Текст] / Г. Дж. Берман : пер. с англ. - М. : Изд-во МГУ: Инфра-М - Норма, 1998. - 624 с.
- Бехруз, Хашматулла. Порівняльне правознавство / Х. Бехруз. - О. : Фенікс, 2009. - 464 с.
- Давид, Р. Основные правовые системы современности [Текст] / Р. Давид, К. Жоффре-Спинози : пер. с фр. - М. : Междунар. отношения, 1996. - 400 с.
- Леже, Р. Великие правовые системы современности: сравнительно-правовой подход [Текст] / Р. Леже : пер. с фр. - М. : Волтерс Клувер, 2009. - 584 с.
- Рулан, Н. Историческое введение в право [Текст] : [учеб. пособие] / Нор-бер Рулан ; [пер. с фр. А. Б. Воронов, Г. В. Гаровников, Е. В. Головина и др.]. - М. : NOTA BENE, 2005. - 672 с.
- Саидов, А. Х. Сравнительное правоведение (основные правовые системы современности) [Текст] / А. Х. Саидов ; под ред. В. А. Туманова. - М. : Юристъ, 2000. - 448 с.
- Тихомиров, Ю. А. Курс сравнительного правоведения [Текст] / Ю. А. Тихомиров. - М. : Норма, 1996. - 432 с.
- Бержель, Ж.-Л. Общая теория права [Текст] / Ж.-Л. Бержель : пер. с фр. - М. : Nota Bene, 2000. - 576 с.
- Жалинский, А. Введение в немецкое право [Текст] / А. Жалинский, А. Рерихт. - М. : Спарк, 2001. - 767 с.
- Кабрияк, Р. Кодификации [Текст] / Р. Кабрияк : пер. с фр. - М.: Статут, 2007. - 476 с.
- Морандьер, Ж. Л., де ла. Гражданское право Франции [Текст] : в 3 т. / Ж. Л. Морандьер : пер. с фр. - М.: Изд-во иностр. лит., 1958. - 742 с.
- Покровский, И. А. История римского права [Текст] / И. А. Покровский. - СПб. : Летний сад, 1999. - 533 с.
- Покровский, И. А. Основные проблемы гражданского права [Текст] / И. А. Покровский. - М. : Статут, 1999. - 353 с.
- Проблемы гражданского и предпринимательского права Германии [Текст] :

- пер. с нем. - М. : БЕК, 2001. - 336 с.
- Харитонов, Є. О. Рецепції приватного права: парадигма прогресу [Текст] / Є. О. Харитонов, О. І. Харитонova. - Кіровоград : Центрально-Укр. вид-во, 1999. - 144 с.
- Эннекцерус, Л. Курс Германского гражданского права [Текст] / Л. Эннекцерус : пер. с нем. - М.: Изд-во иностр. лит., 1949. - 436 с.

Тема 4.

Джерела права романо-германської правової сім'ї

Заняття 5 (2 години)

Питання:

1. Норми права у романо–германській правовій сім'ї. Нормативно-правові акти, їх класифікація.
2. Джерела права, їх різновиди.
3. Закони та їх різновиди в романо–германському праві. Поточні закони.
4. Підзаконні акти романо–германської правової сім'ї. Делеговане законодавство.
5. Загальні принципи права. Правовий звичай.
6. Доктрина та судова практика в романо–германському праві.

Теми рефератів:

1. Різновиди звичайних законів у романо–германській правовій сім'ї.
2. Органічні закони як джерело романо–германського права.
3. Ордонанси як джерело романо–германського права.
4. Делеговане законодавство як джерело романо–германського права.
5. Загальні принципи права у романо–германському праві.

Література:

- Порівняльне правознавство : хрестоматія для юрид. вищ. навч. закл. і ф-тів : навч. посіб. [Текст] / уклад. : О. В. Петришин, О. В. Зінченко, Д. В. Лук'янов. – Х. : Право, 2016. – 1024 с.
- Бехруз, Хашматулла. Порівняльне правознавство / Х. Бехруз. - О. : Фенікс, 2009. - 464 с.
- Леже, Р. Великие правовые системы современности: сравнительно-правовой подход [Текст] / Р. Леже : пер. с фр. - М. : Волтерс Клувер, 2009. - 584 с.
- Осакве, К. Сравнительное правоведение в схемах и определениях: Общая и Особенная части [Текст] / К. Осакве. - М. : Дело, 2000. - 256 с.
- Саидов, А. Х. Сравнительное правоведение (основные правовые системы современности) [Текст] / А. Х. Саидов ; под ред. В. А. Туманова. - М. : Юристъ, 2000. - 448 с.

- Тихомиров, Ю. А. Курс сравнительного правоведения [Текст] / Ю. А. Тихомиров. - М. : Норма, 1996. - 432 с.
- Брэбан, Г. Французское административное право [Текст] / Г. Брэбан : пер. с фр. - М. : Прогресс, 1988. - 488 с.
- Ведель, Ж. Административное право Франции [Текст] / Ж. Ведель : пер. с фр. - М. : Прогресс, 1973. - 512 с.
- Жалинский, А. Введение в немецкое право [Текст] / А. Жалинский, А. Рерихт. - М. : Спарк, 2001. - 767 с.
- Зіллер, Ж. Політико-адміністративні системи країн ЄС. Порівняльний аналіз [Текст] / Ж. Зіллер : пер. з фр. - К. : Основи, 1996. - 420 с.
- Кабрияк, Р. Кодификации [Текст] / Р. Кабрияк : пер. с фр. - М.: Статут, 2007. - 476 с.
- Морандьер, Ж. Л., де ла. Гражданское право Франции [Текст] : в 3 т. / Ж. Л. Морандьер : пер. с фр. - М.: Изд-во иностр. лит., 1958. - 742 с.
- Покровский, И. А. Основные проблемы гражданского права [Текст] / И. А. Покровский. - М. : Статут, 1999. - 353 с.
- Правовая система Нидерландов [Текст] / отв. ред. В. В. Бойцова, Л. В. Бойцова. - М. : Зерцало, 1998. - 432 с.
- Проблемы гражданского и предпринимательского права Германии [Текст] : пер. с нем. - М. : БЕК, 2001. - 336 с.
- Судебная практика как источник права [Текст]. - М. : Юристъ, 2000. -160 с.
- Судебные системы европейских стран. Справочник [Текст] : пер. с фр. и с англ. - М. : Междунар. отношения, 2002. - 336 с.
- Шевчук, С. Судова правотворчість: світовий досвід і перспективи в Україні [Текст] / Станіслав Шевчук. - К. : Реферат, 2007. - 640 с.
- Шуმიлов, В. М. Введение в правовую систему ФРГ [Текст] / В. М. Шумилов. - М. : Дека, 2001. - 140 с.

Тема 5.

Правничі системи, що тяжіють до романо-германського типу

Заняття 6 (2 години)

Питання:

1. Формування латиноамериканського права.
2. Особливості і сучасні тенденції латиноамериканського права.
3. Джерела латиноамериканського права.
4. Формування скандинавського права.
5. Правова співпраця скандинавських держав.
6. Джерела права Скандинавських країн.

Теми рефератів:

1. Інтеграційні процеси в Латинській Америці.

2. Цивільний кодекс Чилі.
3. Акти делегованого законодавства у Латинській Америці: особливості застосування.
4. Шведський та Датський кодекси – основа для формування скандинавського права.
5. Омбудсман: народжений у Скандинавії.
6. Особливості судової системи скандинавських країн.
7. Інтеграційні процеси в Латинській Америці.
8. Особливості судових систем латиноамериканських держав.

Література:

- Бехруз, Хашматулла. Порівняльне правознавство / Х. Бехруз. - О. : Фенікс, 2009. - 464 с.
- Правовые системы стран мира [Текст] : Энциклопедический справочник / отв. ред. А. Я. Сухарев. - М. : Норма, 2000. - 840 с.
- Безбах, В. В. Право собственности на землю в странах Латинской Америки (Проблемы регламентации и преобразований) [Текст] / В. В. Безбах. - М. : Изд-во УДН, 1989. - 144 с.
- Варьяш, О. И. Рецепция римского права в Португалии и трансформация традиционных обществ [Текст] / О. И. Варьяш // Древнее право. 1УБ АЭТК^УУМ. - 2001. - № 1 (8). - С. 124-128.
- Гражданское и семейное право развивающихся стран [Текст] : сборник нормативных актов. Гражданские кодексы стран латинской Америки / Предисл. О. А. Жидкова. - М. : Изд. УДБН, 1988. - 208 с.
- Кулінич, Т. Громадянські суспільства країн Ібероамерики на сучасному етапі розвитку. Ібероамериканська спільнота націй [Текст] / Т. Кулінич // Вісн. Київ. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка. Міжнародні відносини. -2007. - № 35-36. - С. 77-81.
- Исаев, М. А. Основы конституционного строя Швеции [Текст] : учеб. пособие / М. А. Исаев ; Моск. гос. ин-т междунар. отношений (ун-т) МИД России, каф. конституц. права. - М. : МГИМО-Университет, 2008. - 192 с.
- Исаев, М. А. Основы конституционного строя Норвегии [Текст] / М. А. Исаев. - М. : Муравей, 2001. - 213 с.
- Моргунова, М. А. Скандинавский парламентаризм. Теория и практика [Текст] / М. А. Моргунова. - М. : Рос. гос. гуманит. ун-т, 2001. - 350 с.
- Моргунова, М. А. Государственное право Финляндии [Текст] / М. А. Моргунова. - М. : ОАО «Изд. Дом "Городец"», 2005. - 368 с.
- Комаров, А. С. Источники права Швеции [Текст] / А. С. Комаров // Сов. государство и право. - 1986. - № 6. - С. 97-102.

Тема 6
**Загальна характеристика англо-американської
правової сім'ї**

*Заняття 7–8
(4 години)*

Питання:

1. Англо-американська правова сім'я: поняття, групи, особливості.
2. Структура англійського права (сучасний варіант).
3. Основні етапи розвитку англійської правової системи, їх характеристика.
4. Загальне право: поняття та особливості.
5. Право справедливості.
6. Право справедливості та його співвідношення із загальним правом.
7. Порівняння англійського та американського права: спільні та відмінні риси.

Теми рефератів:

1. Становлення та розвиток англійського загального права.
2. Статут у правовій системі Англії.
3. Загальне право Англії.
4. Судова система Англії.
5. Право справедливості у правовій системі Англії.
6. Британський конституціоналізм.

Література:

- Порівняльне правознавство : хрестоматія для юрид. вищ. навч. закл. і ф-тів : навч. посіб. [Текст] / уклад. : О. В. Петришин, О. В. Зінченко, Д. В. Лук'янов. – Х. : Право, 2016. – 1024 с.
- Бехруз, Хашматулла. Порівняльне правознавство / Х. Бехруз. - О. : Фенікс, 2009. - 464 с.
- Давид, Р. Основные правовые системы современности [Текст] / Р. Давид, К. Жоффре-Спинози : пер. с фр. - М. : Междунар. отношения, 1996. - 400 с.
- Леже, Р. Великие правовые системы современности: сравнительно-правовой подход [Текст] / Р. Леже : пер. с фр. - М. : Волтерс Клувер, 2009. - 584 с.
- Саидов, А. Х. Сравнительное правоведение (основные правовые системы современности) [Текст] / А. Х. Саидов ; под ред. В. А. Туманова. - М. : Юристъ, 2000. - 448 с.
- Тихомиров, Ю. А. Курс сравнительного правоведения [Текст] / Ю. А. Тихомиров. - М. : Норма, 1996. - 432 с.

- Бернхем, В. Вступ до права та правової системи США [Текст] / В. Бернхем : пер. з англ. - К. : Україна, 1999. - 554 с.
- Бромхед, П. Еволюція Британської Конституції [Текст] / П. Бромхед : пер. с англ. - М. : Юрид. лит., 1978. - 334 с.
- Дженкс, Э. Англійське право [Текст] / Э. Дженкс : пер. с англ. - М. : Юрид. изд-во Мин-ва юстиції СРСР, 1947. - 378 с.
- Джиффорд, Д. Дж. Правова система Австралії [Текст] / Д. Дж. Джиффорд, К. Х. Джиффорд. - М. : Юрид. лит., 1988. - 342 с.
- Ллойд, Д. Ідея права [Текст] / Д. Ллойд : пер. с англ. - М. : Югона, 2002. - 416 с.
- Романов, А. К. Правова система Англії [Текст] / А. К. Романов. - М. : Дело, 2000. - 344 с.
- Уолкер, Р. Англійська судова система [Текст] / Р. Уолкер : пер. с англ. - М. : Юрид. лит., 1980. - 631 с.
- Фридман, Л. Введення в американське право [Текст] / Л. Фридман. - М. : Изд. гр. «Прогресс» «Універс», 1993. - 286 с.

Тема 7

Джерела права англо-американської правової сім'ї

*Заняття 9
(2 години)*

Питання:

1. Поняття та види джерел англо-американського права.
2. Прецедент як джерело права в сім'ї англо-американського права. Структура судового прецеденту.
3. Статут як джерело права в сім'ї англо-американського права. Кодекси.
4. Делеговане законодавство в сім'ї англо-американського права.
5. Доктрина як джерело права в сім'ї англо-американського права.
6. Звичай, розум, канонічне право як джерела англо-американського права.

Теми рефератів:

1. Правовий звичай у правовій системі Англії.
2. Норма права та її різновиди у системі англійського права.
3. Правова доктрина в системі джерел англійського права.

Література:

Порівняльне правознавство : хрестоматія для юрид. вищ. навч. закл. і ф-тів : навч. посіб. [Текст] / уклад. : О. В. Петришин, О. В. Зінченко, Д. В. Лук'янов. – Х. : Право, 2016. – 1024 с.

- Давид, Р. Основные правовые системы современности [Текст] / Р. Давид, К. Жоффре-Спинози : пер. с фр. - М. : Междунар. отношения, 1996. - 400 с.
- Леже, Р. Великие правовые системы современности: сравнительно-правовой подход [Текст] / Р. Леже : пер. с фр. - М. : Волтерс Клувер, 2009. - 584 с.
- Бернхем, В. Вступ до права та правової системи США [Текст] / В. Берн-хем : пер. з англ. - К. : Україна, 1999. - 554 с.
- Богдановская, И. Ю. Закон в английском праве [Текст] / И. Ю. Богдановская. - М. : Наука, 1987. - 143 с.
- Богдановская, И. Ю. Прецедентное право [Текст] / И. Ю. Богдановская. - М. : Наука, 1993. - 239 с.
- Богдановская, И. Ю. Правовые системы Канады, Австралии и Новой Зеландии: особенности развития [Текст] / И. Ю. Богдановская / Право и политика. - 2002. - № 8. - С. 21-25.
- Бромхед, П. Эволюция Британской Конституции [Текст] / П. Бромхед : пер. с англ. - М. : Юрид. лит., 1978. - 334 с.
- Дженкс, Э. Английское право [Текст] / Э. Дженкс : пер. с англ. - М. : Юрид. изд-во Мин-ва юстиции СССР, 1947. - 378 с.
- Джиффорд, Д. Дж. Правовая система Австралии [Текст] / Д. Дж. Джиф-форд, К. Х. Джиффорд. - М. : Юрид. лит., 1988. - 342 с.
- Загайнова, С. К. Судебный прецедент: проблемы правоприменения [Текст] / С. К. Загайнова. - М. : Норма, 2002. - 176 с.
- Кросс, Р. Прецедент в английском праве [Текст] / Р. Кросс : пер. с англ. - М. : Юрид. лит., 1985. - 238 с.
- Ллойд, Д. Идея права [Текст] / Д. Ллойд : пер. с англ. - М. : Югона, 2002. - 416 с.
- Малишев, Б. В. Судовий прецедент у правовій системі Англії [Текст] / Б. В. Малишев. - К. : Практик, 2008. - 344 с.
- Офіційний сайт Співдружності Націй [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.thecommonwealth.org
- Романов, А. К. Правовая система Англии [Текст] / А. К. Романов. - М. : Дело, 2000. - 344 с.
- Судебная практика как источник права [Текст]. - М. : Юристь, 2000. - 160 с.
- Уолкер, Р. Английская судебная система [Текст] / Р. Уолкер : пер. с англ. - М. : Юрид. лит., 1980. - 631 с.
- Фридмэн, Л. Введение в американское право [Текст] / Л. Фридмэн. - М. : Изд. гр. «Прогресс» «Универс», 1993. - 286 с.
- Шевчук, С. Основи конституційної юриспруденції [Текст] / С. Шевчук. - К. : Укр. центр правн. студій, 2001. - 302 с.
- Шевчук, С. Судова правотворчість: світовий досвід і перспективи в Україні [Текст] / Станіслав Шевчук. - К. : Реферат, 2007. - 640 с.

Тема 8
**Особливості правових систем США та країн Співдружності
націй**

*Заняття 10
(2 години)*

Питання:

1. Формування правової системи США.
2. Сучасна правова система США. Конституція США.
3. Джерела права США.
4. Кодифікація в США.
5. Особливості судової системи США.
6. Правові системи країн Співдружності Націй.
7. Правові системи Канади, Австралії та Нової Зеландії: порівняльна характеристика та джерела права.

Теми рефератів:

1. Поправки до Конституції США.
2. Правосуддя в США.
3. Кодифікація у США.
4. Уніфікація права в США.
5. Правова система Нової Зеландії.
6. Правова система Канади.
7. Правова система Австралії.

Література:

- Порівняльне правознавство : хрестоматія для юрид. вищ. навч. закл. і ф-тів : навч. посіб. [Текст] / уклад. : О. В. Петришин, О. В. Зінченко, Д. В. Лук'янов. – Х. : Право, 2016. – 1024 с.
- Бехруз, Хашматулла. Порівняльне правознавство / Х. Бехруз. - О. : Фенікс, 2009. - 464 с.
- Давид, Р. Основные правовые системы современности [Текст] / Р. Давид, К. Жоффре-Спинози : пер. с фр. - М. : Междунар. отношения, 1996. - 400 с.
- Леже, Р. Великие правовые системы современности: сравнительно-правовой подход [Текст] / Р. Леже : пер. с фр. - М. : Волтерс Клувер, 2009. - 584 с.
- Правовые системы стран мира [Текст] : Энциклопедический справочник / отв. ред. А. Я. Сухарев. - М. : Норма, 2000. - 840 с.
- Бернхем, В. Вступ до права та правової системи США [Текст] / В. Бернхем : пер. з англ. - К. : Україна, 1999. - 554 с.

- Богдановская, И. Ю. Правовые системы Канады, Австралии и Новой Зеландии: особенности развития [Текст] / И. Ю. Богдановская / Право и политика. - 2002. - № 8. - С. 21-25.
- Джиффорд, Д. Дж. Правовая система Австралии [Текст] / Д. Дж. Джиффорд, К. Х. Джиффорд. - М. : Юрид. лит., 1988. - 342 с.
- Офіційний сайт Співдружності Націй [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.thecommonwealth.org
- Фридмэн, Л. Введение в американское право [Текст] / Л. Фридмэн. -М. : Изд. гр. «Прогресс» «Универс», 1993. - 286 с.
- Шевчук, С. Судова правотворчість: світовий досвід і перспективи в Україні [Текст] / Станіслав Шевчук. - К. : Реферат, 2007. - 640 с.

Тема 9.

Релігійні правничі системи

Заняття 11–12

(4 години)

Питання:

1. Поділ релігійної правової сім'ї. Характерні риси релігійних правових систем.
2. Мусульманське право: поняття, ознаки, джерела.
3. Специфіка ісламського права. Особливості правових систем сучасних мусульманських держав, їх класифікація.
4. Релігійно-філософські і соціальні основи індуського права.
5. Риси та джерела індуського права.
6. Сучасне право Індії. Особливості судової системи Індії.
7. Іудейське право: поняття, риси, джерела.
8. Сучасне право Ізраїлю. Судова система Ізраїлю.
9. Характеристика канонічного права. Порівняння Східної і Західної християнської церкви.
10. Джерела канонічного права.
11. Сучасне канонічне право.

Теми рефератів:

1. Коран як джерело мусульманського права.
2. Ісламське судочинство.
3. Декларації прав людини в ісламському світі.
4. Судова система стародавньої Індії.
5. Веди – основа індуського права.
6. Брахманізм у стародавній Індії.
7. Старий Заповіт як джерело єврейського права.
8. Талмуд як джерело єврейського права.
9. Важливі історичні віхи на шляху до незалежності Ізраїлю.

10. Основні закони Ізраїлю.
11. Кодекс канонічного права як джерело канонічного права.
12. Правова система держави Ватикан.

Література:

- Порівняльне правознавство : хрестоматія для юрид. вищ. навч. закл. і ф-тів : навч. посіб. [Текст] / уклад. : О. В. Петришин, О. В. Зінченко, Д. В. Лук'янов. – Х. : Право, 2016. – 1024 с.
- Бехруз, Хашматулла. Порівняльне правознавство / Х. Бехруз. - О. : Фенікс, 2009. - 464 с.
- Давид, Р. Основные правовые системы современности [Текст] / Р. Давид, К. Жоффре-Спинози : пер. с фр. - М. : Междунар. отношения, 1996. - 400 с.
- Правовые системы стран мира [Текст] : Энциклопедический справочник / отв. ред. А. Я. Сухарев. - М. : Норма, 2000. - 840 с.
- Біблія, або книги Святого письма Старого і Нового Заповіту [Текст] : пер. з давньоєвр. і грец. - Всеукр. євангельсько-баптистське братство. - 1528 с.
- Вишневский, А. А. Каноническое право. Древняя Церковь и Западная традиция [Текст] / А. А. Вишневский. - М. : Ин-т философии, теологии и истории Святого Фомы. - 276 с.
- История государства и права стран Азии и Африки. Очерки [Текст] / А. И. Рогожин, И. П. Сафронова, Н. Н. Страхов. - М. : Юрид. лит., 1964. - 254 с.
- Кодекс канонического права [Текст]. - М. : Ин-т философии, теологии и истории св. Фомы, 2007. - 624 с.
- Коран [Текст] : пер. с араб. И. Ю. Крачковского. - М. : СП ИКПА, 1990. - 512 с.
- Крашенинникова, Н. А. Индусское право: история и современность [Текст] / Н. А. Крашенинникова. - М. : Изд-во МГУ, 1982. - 192 с.
- Кудрявцев, М. К. Кастовая система в Индии [Текст] / М. К. Кудрявцев. - М. : Наука, 1992. - 262 с.
- Лазор, Л. И. Каноническое право [Текст] : учебник / Л. И. Лазор, В. В. Лазор, И. И. Шамшина. - 1-е изд. - Луганск : Изд-во ООО «Виртуальная реальность», 2010. - 569 с.
- Лубський, В. І. Мусульманське право [Текст] / В. І. Лубський, В. Д. Борис. - К. : Вілбор, 1997. - 256 с.
- Мусульманский мир 950-1150 [Текст] : пер. с англ. / Отв. ред. В. В. Наумкин, М. Б. Пиотровский. - М. : Наука, 1981. - 312 с.
- Мусульманское право (структура и основные институты) [Текст] / отв. ред. Л. Р. Сюкияйнен. - М. : ИГПАН, 1984. - 145 с.
- Мусульманские страны. Религия и политика (70-80-е годы) [Текст] : сб. статей. - М. : Наука, 1991. - 183 с.
- Павлов, А. С. Курс церковного права [Текст] / А. С. Павлов. - СПб. : Лань, 2002. - 384 с.
- Релігієзнавчий словник [Текст] / за ред. А. Колодного і Б. Лобовика. - К. : Четверта хвиля, 1999. - С. 392 с.

- Франческо, Марджотта Брольо, Чезаре, Мирабелли, Франческо, Онида. Религии и юридические системы. Введение в сравнительное церковное право [Текст] / Франческо, Марджотта Брольо, Чезаре, Мирабелли, Франческо, Онида : пер. с итал. (Серия «История церкви»). - М. : Библиейско-богословский ин-т св. апостола Андрея, 2008. - 437 с.
- Русская православная церковь и право : Комментарий [Текст] / отв. ред. М. В. Ильичев. - М. : Бек, 1999. - 464 с.
- Сюкияйнен, Л. Р. Мусульманское право. Вопросы теории и практики [Текст] / Л. Р. Сюкияйнен. - М. : Наука, 1986. - 257 с.
- Сюкияйнен, Л. Р. Шариат и мусульманско-правовая культура [Текст] / Л. Р. Сюкияйнен. - М. : Ин-т государства и права РАН, 1997. - 48 с.
- Шарль, Р. Мусульманское право [Текст] / Р. Шарль : пер. с фр. - М. : Изд-во иностр. лит., 1959. - 142 с.
- Элон, М. Еврейское право [Текст] / М. Элон : пер. с иврита / под общ. ред. И. Ю. Козлихина. - СПб. : Юрид. центр пресс, 2002. - 611 с.

Тема 10.

Традиційні правничі системи

Заняття 13

(2 години)

Питання:

1. Особливості традиційних правових систем, їх групи.
2. Китайське право: періодизація і характеристика.
3. Формування правової системи Японії: періодизація і характеристика.
4. Джерела сучасного японського права. Судова система Японії.
5. Традиційне африканське право. Кодекси звичаєвого права.

Теми рефератів:

1. Філософські основи китайського праворозуміння.
2. Писані закони Стародавнього Китаю.
3. Судова системи КНР.
4. Конституційний процес у КНР.
5. Перші письмові правові пам'ятки Японії.
6. Судова система Японії.
7. Еволюція африканського звичаєвого права
8. Правова система Танзанії.
9. Матримоніальне право Балі Західного Камеруну.
10. Звичаєве право Танзанії.

Література:

- Порівняльне правознавство : хрестоматія для юрид. вищ. навч. закл. і ф-тів : навч. посіб. [Текст] / уклад. : О. В. Петришин, О. В. Зінченко, Д. В. Лук'янов. – Х. : Право, 2016. – 1024 с.
- Бехруз, Хашматулла. Порівняльне правознавство / Х. Бехруз. - О. : Фенікс, 2009. - 464 с.
- Правовые системы стран мира [Текст] : Энциклопедический справочник / отв. ред. А. Я. Сухарев. - М. : Норма, 2000. - 840 с.
- Денисов, В. Н. Системы права развивающихся стран [Текст] / В. Н. Денисов. - К. : Наук. думка, 1978. - 276 с.
- Духовная культура Китая : Энциклопедия [Текст] : в 5 т. / гл. ред. М. Л. Титаренко ; Ин-т Дальнего Востока РАН. - М. : Вост. лит., 2006. -Т. 4 : Историческая мысль. Политическая и правовая культура / ред. М. Л. Титаренко и др. - 2009. - 935 с.
- Еремин, В. Н. История правовой системы Японии [Текст] / В. Н. Еремин ; отв. ред. А. А. Кириченко. - М. : Рос. полит. энцикл. (РОССПЭН), 2010. - 293 с.
- Инако, Ц. Право и политика современного Китая [Текст] / Ц. Инако : пер. с япон. - М. : Прогресс, 1978. - 295 с.
- Инако, Ц. Современное право Японии [Текст] / Ц. Инако : пер. с япон. -М. : Прогресс, 1981. - 270 с.
- История государства и права стран Азии и Африки. Очерки [Текст] / А. И. Рогожин, И. П. Сафронова, Н. Н. Страхов. - М. : Юрид. лит., 1964. - 254 с.
- Кашанина, Т. В. Происхождение государства и права. Современные трактовки и новые подходы [Текст] / Т. В. Кашанина. - М. : Юристь, 1999. - 335 с.
- Конституционное (государственное) право зарубежных стран [Текст] : в 4 т. / отв. ред. Б. А. Страшун. - М. : Норма-Инфра-М, 2001. - Т. 4 : Часть Особенная: страны Америки и Азии. - 656 с.
- Куманин, Е. В. Юридическая политика и правовая система Китайской Народной Республики [Текст] / Е. В. Куманин ; отв. ред. Б. А. Страшун. - М. : Наука, 1990. - 157 с.
- Рогожин, А. И. История государства и права рабовладельческого Китая [Текст] / А. И. Рогожин, Н. Н. Страхов. - М. : Госюриздат, 1960. - 93 с.
- Синицына, И. Е. Обычай и обычное право в современной Африке: История изучения. Кодексы обычного права [Текст] / И. Е. Синицына. -М. : Наука, 1978. - 285 с.
- Супатаев, М. А. Право в современной Африке (основные черты и тенденции развития) [Текст] / М. А. Супатаев. - М. : Наука, 1989. - 175 с.

5. САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ

1. Підготовка до практичних занять.
2. Написання рефератів з ключових питань, що стосуються правничих систем сучасності.
3. Ознайомлення з рекомендованою у програмі літературою.
4. Реферування рекомендованих літературних джерел.
5. Аналіз національного законодавства в різних правових системах.
6. Ознайомлення з різними джерелами права в основних правових сім'ях сучасності та практикою їх реалізації.
7. Підготовка до іспиту згідно переліку питань, що розроблені кафедрою.

Індивідуальні завдання (реферати, анотації, огляд судової практики, словники, кросворди, схема та таблиці тощо) є однією з форм організації навчального процесу. Як правило, вони виконуються окремо кожним студентом самостійно під керівництвом викладачів. У випадках, коли завдання мають комплексний характер, до їх виконання можуть залучатися кілька студентів.

6. ПІДСУМКОВА ОЦІНКА УСПІШНОСТІ СТУДЕНТІВ

Поточне тестування та самостійна робота			Індивідуальна робота	Підсумковий тест (екзамен)	Сума
Кредит № 1	Кредит № 2	Кредит № 3	0-10	0-60	0-100
T1-T5	T6-T8	T9-T10			
0-10	0-10	0-10			

T1 – T10 – теми модулів.

МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ

Види навчальної діяльності	Критерії оцінювання	Кількість балів
Практичні заняття та самостійна робота	<p>Робота на практичних заняттях та самостійна робота оцінюються за кожним змістовним модулем окремо. Кожен змістовний модуль оцінюється від 0 до 10 балів. Мінімальний бал за модуль, що підлягає зарахуванню, складає 3 бали. Оцінки за модуль в 1-2 бали потребують перескладання викладачу практичних занять як незадовільні.</p> <p>При оцінці роботи на практичних заняттях та самостійної роботи беруться до уваги:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) усні відповіді та виконання практичних завдань з тематики практичного заняття; 2) підсумкова модульна контрольна робота. <p>Вони оцінюються за десятибальною шкалою, де, відповідно, – 8-10 балів дорівнює оцінці «відмінно», 5-7 – «добре», 3-4 «задовільно», 0-2 – «незадовільно».</p> <p>При цьому критеріями оцінювання рівня знань і умінь студентів є:</p> <ol style="list-style-type: none"> а) правильність, повнота, глибина, системність і ґрунтовність відповіді на питання; б) уміння обґрунтувати свою точку зору, повнота і переконливість 	0-30

	<p>наведених доводів; в) використання основної і додаткової літератури; г) посилання на норми національного та міжнародного права, а також на судову і правозастосовну практику. Загальний бал за поточний змістовний модуль визначається як середній результат між середнім балом за роботу на практичних заняттях та оцінкою за поточний модульний контроль.</p>	
Індивідуальна робота	<p>Індивідуальні завдання, виконані студентом у межах його індивідуальної роботи, оцінюються, виходячи з таких критеріїв: а) правильність, повнота, глибина, системність і ґрунтовність виконання; б) повнота і переконливість наведених доводів; уміння обґрунтувати свою точку зору; в) врахування рекомендацій викладача, усунення виявлених недоліків; г) використання основної і додаткової літератури; г) посилання на норми національного та міжнародного права, а також на судову і правозастосовну практику.</p>	0-10
Іспит	<p>1. Всебічне, систематичне і глибоке знання матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, у тому числі орієнтація в основних наукових доктринах та концепціях дисципліни. 2. Засвоєння основної та додаткової літератури, рекомендованої навчально-методичним посібником. 3. Здатність до самостійного поповнення знань із дисципліни та використання отриманих знань у практичній роботі.</p>	60
	<p>1. Повне знання матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни. 2. Засвоєння основної літератури та знайомство з додатковою літературою. 3. Здатність до самостійного поповнення знань з дисципліни, розуміння їх значення для практичної роботи.</p>	55

	<p>1. Достатньо повне знання матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, за відсутності у відповіді суттєвих неточностей.</p> <p>2. Засвоєння основної літератури, рекомендованої програмою навчальної дисципліни та лектором.</p> <p>3. Здатність до самостійного поповнення знань з дисципліни, розуміння їх значення для практичної роботи</p>	45
	<p>1. Знання основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, в обсязі, що уможливило подальше навчання і майбутню роботу за професією.</p> <p>2. Засвоєння основної літератури, рекомендованої навчальною програмою.</p> <p>3. Помилки та суттєві неточності при відповіді на іспиті за наявності знань для їх самостійного усунення або усунення за допомогою викладача.</p>	40
	<p>1. Знання основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, в обсязі, що уможливило подальше навчання і майбутню роботу за професією.</p> <p>2. Знайомство з основною літературою, рекомендованою навчальною програмою.</p> <p>3. Помилки при відповіді на іспиті за наявності знань для усунення найсуттєвіших помилок за допомогою викладача</p>	35
	<p>1. Прогалини в знаннях значної частини основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни.</p> <p>2. Наявність суттєвих помилок при відповіді на іспиті.</p> <p>3. Неможливість продовжити навчання або здійснювати професійну діяльність без додаткової підготовки з цієї дисципліни.</p>	30
	<p>1. Відсутність знань значної частини основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни.</p> <p>2. Неможливість продовжити навчання або здійснювати професійну діяльність без проходження повторного курсу з цієї дисципліни</p>	0

7. СЛОВНИК

Акти делегованого законодавства – акти, прийняті урядом з дозволу парламенту, мають силу закону.

Галузеві принципи права – принципи права, що підкреслюють особливості конкретної галузі права і сприяють індивідуалізації галузі як самостійної в загальній системі права.

Галузь права – відокремлена система норм, спрямована на регулювання певної сфери якісно однорідних суспільних відносин.

Гібридний тип правової системи – сукупність національних правових систем, які мають спільні риси, що виявляються в єдності їх закономірностей і тенденцій розвитку на основі сприйняття елементів правових систем виключно романо-германського і англо-американського типів.

Гірі – комплекс норм етичного характеру в Японії, регулятор поведінки осіб у їх взаємних відносинах у всіх випадках життя, своєрідний кодекс честі із характером звичаю.

Делеговане законодавство – делегування парламентом своїх повноважень з прийняття нормативно-правових актів Королеві, уряду, міністерствам, судам, місцевим органам в Англії.

Деліктоздатність – елемент правосуб'єктності, що передбачає здатність суб'єкта права нести відповідальність за свої протиправні вчинки.

Держава – територіальна організація політичної влади, що існує на певній соціальній базі, виступає як офіційний представник усього суспільства і забезпечує за допомогою спеціального апарату реалізацію своєї політики.

Дієздатність – це елемент правосуб'єктності, що передбачає здатність суб'єкта права власними діями створювати для себе та здійснювати права і обов'язки.

Доктрина – вчення, наукова і філософська теорія, система ідей і поглядів, керівний теоретичний або політичний принцип.

Загальне право – система прецедентів, створена суддями королівських судів на основі звичаїв і статутів; інша назва англо-американської правової сім'ї.

Загальні принципи – положення об'єктивного права, які можуть втілюватися, а можуть і не втілюватися у законодавстві, але обов'язково застосовуються в судовій практиці і мають достатньо загальний характер.

Закон – нормативно-правовий акт вищої юридичної сили, прийнятий в особливому порядку парламентом або безпосередньо народом, який визначає відправні засади правового регулювання суспільних відносин.

Звичаєве право – сукупність правових звичаїв певної держави, перша історична форма права, нині найпоширеніша серед країн з традиційним способом життя.

Інкорпорація – вид систематизації нормативно-правових актів, що являє собою впорядкування нормативно-правових актів без їх зміни шляхом їх зведення в єдині друковані видання (збірники, тощо) за хронологією та/або предметом регулювання.

Інститут права – елемент системи права, що являє собою групу правових норм, які регулюють однорідні суспільні відносини конкретного виду.

Індуське право – право общин, члени яких сповідують індуїзм (проживають в Індії, Пакистані, Бірмі, Сінгапурі, Малайзії та ін.).

Іудейське право – релігійно-правова система, що регулює суспільні відносини всередині єврейської громади, яка сповідує іудаїзм.

Канонічне право – релігійно-правова система, яка регулює відносини всередині громади, що сповідує християнство.

Китайське право – самостійна оригінальна правова система, яка розвивалася практично без якогось впливу зовні, власна традиційна правова культура й самобутня правосвідомість, які поклали початок далекосхідним правовим системам.

Кодекс – нормативний акт, затверджений законом, в якому на науковій основі узагальнюються і систематизуються норми права, що регулюють певну групу суспільних відносин.

Кодифікація – це спосіб систематизації нормативно-правових актів, що здійснюється шляхом перероблення та зведення правових норм, які містяться в різних актах, у логічно узгоджений нормативно-правовий акт, котрий системно і вичерпно регулює певну сферу суспільних відносин, як правило, на галузевому (або на підгалузевому, інституціональному) рівні.

Консолідація – це спосіб систематизації нормативно-правових актів, що полягає у зведенні в єдиний нормативно-правовий акт декількох актів, що регулюють певну сферу суспільних відносин без зміни їх змісту.

Конституція – основний закон держави, акт установчого характеру та найвищої юридичної сили, який закріплює загальні засади громадянського суспільства і держави, основи правової системи, правового статусу громадян, державно-територіального устрою, організації органів державної влади і місцевого самоврядування.

Конституційний закон – закон, яким вносяться зміни чи доповнення до Конституції, або закон, передбачений нею, що приймається в розвиток її положень.

Компаративістика – структурована концептуально-понятійна система правових знань, систематизовані та взаємопов'язані уявлення про основні правові системи сучасності, теорії застосування порівняльного методу у науково-пізнавальному і практично-прикладному аспекті.

Міжгалузеві принципи права – це принципи, що діють відразу в декількох галузях права.

Міжнародний договір – це угода між державами та іншими суб'єктами міжнародного права з питань, що становлять для них спільний інтерес, яка регулює їх відносини шляхом утворення взаємних прав і обов'язків.

Мусульманське право – релігійно-правова система, що регулює суспільні відносини всередині громади, яка сповідує іслам.

Наднаціональна правова система – правова система, що поширюється на соціальні системи кількох (багатьох) правових систем (правові системи Європейського Союзу, релігійні правові системи).

Національна правова система – правова система окремої держави, основний елемент сучасної правової карти світу.

Норма права – різновид соціальної норми, що закріплює правило (стандарт) правомірної поведінки, неприпустимість відхилення від якого гарантується державною владою.

Нормативне правове регулювання – вид правового регулювання, що поширюється на задалегідь не визначену кількість тотожних за своїми ознаками випадків, адресується колу осіб, не окреслених персонально, реалізується за допомогою правових засобів багаторазової дії та здійснюється протягом тривалого часу без встановлення чітких часових меж.

Нормативно-правовий акт – офіційний письмовий документ, прийнятий уповноваженими суб'єктами нормотворчості, який встановлює, змінює чи скасовує норми права.

Нормативно-правовий договір – двостороння або багатостороння угода, внаслідок якої встановлюються, змінюються чи скасовуються норми права.

Нормотворчість – врегульована законодавством діяльність уповноважених державних органів щодо розробки та прийняття нормативно-правових актів.

Підзаконні нормативно-правові акти – акти, що приймаються уповноваженими нормотворчими суб'єктами на основі і на виконання законів і не повинні їм суперечити.

Позитивний прецедент – попереднє рішення, зміст котрого без будь-яких значних змін імплементовано у рішення стосовно нової справи.

Право – заснована на уявленні про справедливість міра свободи і рівності, що відображає потреби суспільного розвитку, яка у своїй основі склалася в процесі повторюваних суспільних відносин і визнається та охороняється державною.

Право об'єктивне – сукупність норм права, що виражені (ззовні об'єктивовані) у відповідних юридичних джерелах (нормативно-правові акти, судові рішення, правові звичаї тощо).

Право справедливості – система прецедентів, створених судами лорд-канцлера з метою оновлення та поповнення прогалін системи загального права.

Право суб'єктивне – право, яке належить окремим особам (суб'єктам) і полягає в наявності у кожного з них певних юридичних можливостей.

Правова акультурація – процес глобальної трансформації, яку зазнає одна правова система від контакту з іншою правовою системою з використанням різних за природою та силою впливу засобів примусу.

Правова ідеологія – це сукупність ідей, принципів, теорій, концепцій, які в систематизованій формі відображають і оцінюють правову дійсність.

Правова карта світу – складна система, сукупність усіх правових систем – національних, субнаціональних та наднаціональних, а також правових систем несамотійних територій.

Правова культура – якісний стан правового життя суспільства, який характеризується досягнутим рівнем розвитку правової системи – станом та рівнем правової свідомості, юридичної науки, системи законодавства, правозастосовної практики, законності і правопорядку, правової освіти, а також ступенем гарантованості основних прав і свобод людини.

Правова поведінка – будь-яка юридично значуща поведінка суб'єктів права (індивідуальних чи колективних).

Правова сім'я – певна сукупність правових систем, об'єднаних спільністю найбільш важливих рис, які вказують на суттєву схожість цих систем.

Правова система – сформована під впливом закономірностей розвитку певного суспільства сукупність усіх його правових явищ, які перебувають у постійних зв'язках між собою та з іншими соціальними явищами.

Правовий звичай – визнане державою правило поведінки, що склалося внаслідок його фактичного одноманітного застосування протягом тривалого часу.

Правовий порядок – фактичний стан правовідносин у певному суспільстві, який полягає в досягнутому рівні впорядкованості суспільного життя різноманітними юридичними засобами, що ґрунтуються на правовому законі.

Правоздатність – це абстрактна здатність суб'єкта права мати суб'єктивні права і юридичні обов'язки.

Правосуб'єктність – це можливість і здатність особи бути суб'єктом правовідносин з усіма правовими наслідками.

Правосуддя – це правова форма діяльності державних органів і посадових осіб системи судової влади з розгляду й вирішення в судових засіданнях в установленому законом порядку юридичних справ у формі конституційного, адміністративного, господарського, цивільного й кримінального судочинства.

Правотворча діяльність – правова форма діяльності держави з розроблення, зміни та скасування правових норм, санкціонування інших соціальних норм шляхом надання юридичної сили вже існуючим у суспільстві правилам поведінки, звичаям; прийняття, офіційного оприлюднення та введення в дію нормативно-правових актів.

Приватне право – сукупність галузей права, предметом регулювання яких є відносини у сфері приватних, індивідуальних інтересів юридично рівних суб'єктів за допомогою диспозитивного методу регулювання.

Принципи права – найбільш загальні вимоги, що ставляться до суспільних відносин та їх учасників, а також вихідні керівні засади, відправні установлення, що виражають сутність права і впливають з ідей

справедливості та свободи, визначають загальну спрямованість і найістотніші риси чинної правової системи.

Публічне право – сукупність галузей права, предметом регулювання яких є відносини у сфері реалізації публічних (державних) інтересів з допомогою імперативного методу регулювання.

Регламент – самостійний підзаконний акт, прийнятий не на виконання закону.

Рецепція – запозичення правовою системою основних засад і принципів підходів іноземного права.

Система законодавства – уся система чинних нормативно-правових актів.

Система права – сукупність чинних принципів і норм права, якій притаманні єдність, узгодженість, диференціація (поділ) і згрупованість норм у відносно самостійні структурні утворення (інститути, галузі та підгалузі права).

Систематизація нормативно-правових актів – діяльність із зведення нормативно-правових актів у впорядковану систему.

Співдружність Націй – добровільне об'єднання 53 незалежних суверенних держав, які здійснюють консультації та співробітництво в загальних інтересах їх народів та налагодження міжнаціонального взаєморозуміння, до якого входять Велика Британія та майже всі її колишні домініони, колонії та протекторати, 30 % населення світу.

Статутне право – писане право парламентського походження в англо-американській правовій сім'ї.

Субнаціональна правова система – правова система, що існує в межах єдиної національної правової системи, але одночасно має значну автономію та специфіку (Шотландія у Великобританії, Квебек у Канаді).

Судова влада – гілка державної влади, що має виключні повноваження на здійснення правосуддя.

Судова практика – рішення судів у конкретних справах, що містять правові зразки одноманітного та багаторазового застосування та тлумачення правих норм до відносин, які недостатньо ясно, неповно чи суперечливо врегульовані законодавством.

Судовий прецедент – рішення суду у конкретній справі, що підказує іншим суддям, яке рішення слід прийняти при вирішенні аналогічних справ у майбутньому.

Юридичні фікції – прийом, що дозволяє оминати право під виглядом суворого дотримання його приписів.

8. ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ІСПИТУ З «ПРАВНИЧИХ СИСТЕМ СУЧАСНОСТІ»

1. Виникнення компаративістики.
2. Компаративістика як метод, наука та навчальна дисципліна.
3. Предмет і метод компаративістики.
4. Структура компаративістики.
5. Об'єкт компаративістики.
6. Місце компаративістики в системі юридичних наук.
7. Функції компаративістики.
8. Значення компаративістики.
9. Види досліджень у компаративістиці. Нормативне та функціональне порівняння.
10. Поняття та риси правової системи.
11. Структура правової системи.
12. Види правових систем, їх особливості.
13. Правова карта сучасного світу.
14. Поняття правової сім'ї.
15. Критерії класифікації правових систем. Поділ на правові системи (типологізація правових систем).
16. Особливості класифікації правових систем у роботах Р. Давида і К. Цвайгерта.
17. Особливості мішаних правових систем. Гібридні правові системи.
18. Міжнародні та національні центри порівняльного правознавства. МАЮН.
19. Методичні правила проведення порівняльно-правового дослідження.
20. Особливості системи європейського права.
21. Принципи і джерела європейського права..
22. Вплив права Європейського Союзу на національні правові системи.
23. Вплив права Ради Європи на національні правові системи.
24. Особливості правової системи України.
25. Місце правової системи України серед правових систем світу.
26. Джерела українського права.
27. Вплив рецепції на розвиток правових систем. Види рецепцій.
28. Місце романо-германської правової сім'ї на правовій карті світу.
29. Основні етапи розвитку романо-германської правової сім'ї.
30. Особливості романо-германської правової сім'ї.
31. Роль науки (університетів) у розвитку романо-германського права.
32. Вплив канонічного права на формування романо-германського права.
33. Зв'язок романо-германської правової сім'ї з римським правом.
34. Поділ романо-германського права на публічне і приватне право.
35. Норми права в романо-германській сім'ї.
36. Джерела права в романо-германській сім'ї, їх види.
37. Нормативно-правові акти в романо-германській правовій сім'ї.
38. Закон як джерело права в романо-германській сім'ї.

39. Акти делегованого законодавства та регламентарні акти.
40. Доктрина в романо-германській правовій сім'ї.
41. Загальні принципи в романо-германській правовій сім'ї.
42. Судова практика в романо-германській правовій сім'ї.
43. Звичай у системі джерел романо-германського права.
44. Правові системи, що тяжіють до романо-германського права:
загальний огляд.
45. Правові системи Скандинавських країн.
46. Джерела права Скандинавських країн.
47. Правові системи держав Латинської Америки.
48. Джерела права держав Латинської Америки.
49. Місце англо-американської правової сім'ї на правовій карті світу.
50. Основні етапи розвитку англійської правової системи.
51. Особливості сім'ї англо-американського права.
52. Виникнення загального права.
53. Реформування загального права.
54. Загальне право: поняття та особливості.
55. Поняття права справедливості.
56. Співвідношення права справедливості і загального права.
57. Поняття та види джерел англо-американського права.
58. Прецедент як джерело права в сім'ї англо-американського права.
59. Структура судового прецеденту.
60. Закон як джерело права в сім'ї англо-американського права.
61. Делеговане законодавство в сім'ї англо-американського права.
62. Звичай в англо-американському праві.
63. Правова доктрина, розум як джерела англо-американського права.
64. Канонічне та римське право як джерела англо-американського права.
65. Романо-германське та англо-американське право: порівняльна характеристика.
66. Формування правової системи США.
67. Сучасна правова система США.
68. Правові системи країн Співдружності Націй.
69. Правові системи Канади, Австралії та Нової Зеландії: порівняльна характеристика.
70. Джерела права країн Співдружності Націй.
71. Загальна характеристика правових систем релігійного типу.
72. Загальна характеристика мусульманського права.
73. Джерела мусульманського права.
74. Право сучасних мусульманських держав.
75. Загальна характеристика індуського права.
76. Джерела індуського права.
77. Сучасне право Індії.
78. Загальна характеристика іудейського права.
79. Джерела іудейського права.
80. Сучасне право Ізраїлю.
81. Загальна характеристика канонічного права.

82. Джерела канонічного права.
83. Застосування канонічного права в сучасному світі.
84. Загальна характеристика правових систем традиційного типу.
85. Формування правової системи Китаю.
86. Правова система КНР, її джерела.
87. Формування правової системи Японії.
88. Сучасна правова система Японії, її джерела.
89. Правові системи держав Африки.
90. Релігійні та традиційні правові системи: порівняльна характеристика.

Навчальне видання

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ТА
СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ПРАВНИЧІ СИСТЕМИ СУЧАСНОСТІ»

для студентів денної форми навчання
за напрямом підготовки «Міжнародне право» Міжнародно-правового
факультету

Укладачі:

*Лук'янов Дмитро Васильович,
Гетьман Євген Анатолійович,
Зінченко Олена Володимирівна*